

مُلْحَةُ الْأَعْرَابِ

تأليف:

ابومحمد قاسم بن علي مريزي بصرى

وفات:

سال ٥١٦ هجرى قمرى

ترجمه و شرح:

سيد مسلم تفت دار

مدرسه اميريه

جزيره قشم – گياهدان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بَابُ: نِعَمٍ وَبِئْسَ

١٥٩. وَمِنْهُ أَيْضًا نِعَمَ زَيْدٌ رَجُلًا   وَبِئْسَ عَبْدُ الدَّارِ مِنْهُ بَدَلًا
١٦٠. وَحَبْدًا أَرْضَ البَقِيعِ أَرْضًا   وَصَالِحٌ أَظْهَرَ مِنْكَ عِرْضًا
١٦١. وَقَدْ قَرَّرْتَ بِالإِيَابِ عَيْنًا   وَطَبْتَ نَفْسًا إِذْ قَضَيْتَ الدِّينَا

بَابُ: كَمِ الإِسْتِفْهَامِيَّةِ

١٦٢. وَكَمِ إِذَا جِئْتَ بِهَا مُسْتَفْهَمًا   فَأَنْصِبْ وَقُلْ: كَمِ كَوَكَبًا تَحْوِي السَّمَاءَ

بَابُ: الْمَفْعُولِ فِيهِ وَهُوَ الظَّرْفُ

١٦٣. وَالظَّرْفُ نَوْعَانِ فَظَرْفُ أَرْضِ مَنْه   يَجْرِي مَعَ الدَّهْرِ وَظَرْفُ أَمْكِنَه
١٦٤. وَالْكُلُّ مَنْصُوبٌ عَلَى إِضْمَارٍ فِي   فَأَعْتَبِرِ الظَّرْفَ بِهَذَا وَآكْتَفِي
١٦٥. تَقُولُ: صَامَ خَالِدٌ أَيَّامًا   وَعَغَابَ شَهْرًا وَأَقَامَ عَامًا
١٦٦. وَبَاتَ زَيْدٌ فَوْقَ سَطْحِ الْمَسْجِدِ   وَالْفَرَسُ الأَبْلَقُ تَحْتَ مَعْبَدِ
١٦٧. وَالرِّيْحُ هَبَّتْ يَمَنَةَ الْمُصَلِّي   وَالزَّرْعُ تِلْقَاءَ الْحَيَا الْمُنْهَلِّ
١٦٨. وَقِيَمَةُ الْفِضَّةِ دُونَ الذَّهَبِ   وَتَمَّ عَمْرُو فَادُنُ مِنْهُ وَأَقْرَبِ
١٦٩. وَدَارُهُ غَرْبِيٌّ فَيُضِ البَصْرَةَ   وَنَخْلُهُ شَرْقِيٌّ نَهْرِ مُرَّةِ
١٧٠. وَقَدْ أَكَلْتُ قَبْلَهُ وَبَعْدَهُ   وَإِثْرَهُ وَخَلْفَهُ وَعِنْدَهُ
١٧١. وَعِنْدَ فِيهَا التَّصْبُ يُسْتَمَرُّ   لَكِنَّهَا بِمِنْ فَقَطْ تُجَرُّ
١٧٢. وَأَيْنَمَا صَادَفْتَ فِي لَأِ تُضْمَرُ   فَارْفَعْ وَقُلْ: يَوْمَ الحَمِيسِ نَيْرُ

بَابُ: لَا فِي النَّفْيِ

۱۸۳. وَأَنْصَبَ بِلَا فِي النَّفْيِ كُلَّ نَكْرَةٍ كَقَوْلِهِمْ: لَا شَكَّ فِيمَا ذَكَرَهُ

۱۸۳. و با لا در نفی، هر اسم نکره‌ای را منصوب کن. مانند گفته‌ی آنان: شکی نیست در آنچه آن را ذکر کرد.

شرح:

لا نفی جنس: لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ.

مقصود از لا نفی جنس، نفی تمام جنس است به گونه‌ای که هیچ فردی باقی نمی‌ماند. بنابراین معنای مثال فوق می‌شود: هیچ مردی در خانه نیست. به تعبیر دیگر: بودن جنس مرد در خانه را نفی کردیم.

اعراب: لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ.

لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ، تَعْمَلُ عَمَلِ إِنَّ، تَنْصِبُ الْإِسْمَ وَتَرْفَعُ الْخَبَرَ، رَجُلٌ: اسْمُهَا، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ فِي مَحَلِّ نَصْبٍ. فِي: حَرْفٌ جَرٌّ. الدَّارِ: مَجْرُورٌ بِحَرْفِ الْجَرِّ، وَالْجَارُ وَالْمَجْرُورُ مُتَعَلِّقَانِ بِخَبَرٍ مَحْذُوفٍ، تَقْدِيرُهُ كَأَنَّ أَوْ اسْتَقَرَّ.

۱۸۴. وَإِنْ بَدَا بَيْنَهُمَا مُعْتَرِضٌ فَارْفَعْ وَقُلْ: لَا لِأَبِيكَ مُبْغِضٌ

۱۸۴. و اگر بین این دو بیگانه‌ای ظاهر شد پس آن را مرفوع کن و بگو: خشم‌گیرنده‌ای بر پدرت وجود ندارد.

شرح:

اگر بین لا و اسم آن فاصله‌ای ایجاد شد از عمل بازمی‌ماند و مبتدا و خبر اعراب کرده می‌شود. مانند: لَا: نَافِيَةٌ. لِأَبِيكَ: مَحَلًّا مَرْفُوعًا، خَبَرٌ مُقَدَّمٌ. مُبْغِضٌ: مَبْتَدَأٌ مُؤَخَّرٌ.

۱۸۵. وَارْفَعْ إِذَا كَرَّرْتَ نَفِيًّا وَانْصِبِ وَغَايِرِ الْإِعْرَابِ فِيهِ دُثُوبِ
 ۱۸۶. تَقُولُ: لَا بَيْعَ وَلَا خِلَالَ فِيهِ وَلَا عَيْبٌ وَلَا إِخْلَالَ
 ۱۸۷. وَالرَّفْعُ فِي الثَّانِي وَفَتْحُ الْأَوَّلِ قَدْ جَازَ وَالْعَكْسُ كَذَاكَ فَافْعَلِ
 ۱۸۸. وَإِنْ تَشَأْ فَأَنْصِبْهُمَا جَمِيعًا وَلَا تَخَفْ رَدًّا وَلَا تَقْرِعَا

۱۸۵. و مرفوع کن هرگاه نفی را تکرار کردی و منصوب کن و در آن اعراب را تغییر بده که [به حق] اصابت می کنی.

۱۸۶. می گویی: نه خرید و فروشی و نه دوستی در آن است. و نه عیبی و نه خللی وجود دارد.

۱۸۷. و رفع در دوم و فتح در اول، همانا جایز است و عکس همچنین انجام بده.

۱۸۸. و اگر خواستی همگی را منصوب کن و از رد دادن و از مذمت کردن نترس.

شرح:

هرگاه لا تکرار شد نکره‌ی اولی می توان مفتوح و مرفوع کرد:

۱. اگر نکره‌ی اولی مفتوح کرده شد در نکره‌ی دوم سه حالت جایز است:

الف) فتح: لَا بَيْعَ وَلَا خِلَالَ.

اعراب آن: لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. بَيْعَ: اسْمُهَا، وَخَبْرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيْعَ مَوْجُودٌ. وَ: حَرْفُ عَظْفٍ. لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. خِلَالَ: اسْمُهَا، وَخَبْرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا خِلَالَ مَوْجُودٌ. وَجُمْلَةٌ: لَا خِلَالَ، مَعْطُوفٌ عَلَى: لَا بَيْعَ.

این چنین نیز می توان اعراب کرد: لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. بَيْعَ: اسْمُهَا. وَ: حَرْفُ عَظْفٍ. لَا: زَائِدَةٌ لِلتَّأْكِيدِ. خِلَالَ: مَعْطُوفٌ عَلَى: بَيْعَ. وَخَبْرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيْعَ وَلَا خِلَالَ مَوْجُودَانِ.

ب) نصب: لَا بَيْعَ وَلَا خِلَالَ.

اعراب آن: لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. بَيْعَ: اسْمُهَا. وَ: حَرْفُ عَظْفٍ. لَا: زَائِدَةٌ لِلتَّأْكِيدِ. خِلَالَ: مَعْطُوفٌ عَلَى مَحَلِّ اسْمٍ لَا، لِأَنَّ مَحَلَّهَا النَّصْبُ. وَخَبْرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيْعَ وَلَا خِلَالَ مَوْجُودَانِ.

ج) رفع: لَا بَيْعَ وَلَا خِلَالَ.

اعراب آن: لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. بَيِّنَةٌ: اسْمُهَا. وَ: حَرْفٌ عَظِيمٌ. لَا: زَائِدَةٌ لِلتَّأْكِيدِ. خِلَالٌ: مَعْطُوفٌ عَلَى مَحَلٍّ لَا وَاسْمِهَا، لِأَنَّ مَحَلَّهُمَا رَفْعٌ بِالْإِبْتِدَاءِ. وَخَبَرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيِّنَةٌ وَلَا خِلَالٌ مَوْجُودَانِ.

این چنین نیز می توان اعراب کرد: لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. بَيِّنَةٌ: اسْمُهَا. وَ: حَرْفٌ عَظِيمٌ. لَا: زَائِدَةٌ لِلتَّأْكِيدِ. خِلَالٌ: مَعْطُوفٌ عَلَى مَحَلٍّ لَا وَاسْمِهَا، لِأَنَّ مَحَلَّهُمَا رَفْعٌ بِالْإِبْتِدَاءِ. وَخَبَرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيِّنَةٌ وَلَا خِلَالٌ مَوْجُودٌ. وَجُمْلَةٌ: لَا خِلَالٌ، مَعْطُوفٌ عَلَى: لَا بَيِّنَةٌ.

۲. اگر نکره‌ی اولی مرفوع کرده شد در نکره‌ی دوم دو حالت جایز است:

الف) رفع: لَا بَيِّنَةٌ وَلَا خِلَالٌ

اعراب آن: لَا: نَافِيَةٌ. بَيِّنَةٌ: مُبْتَدَأٌ. وَ: حَرْفٌ عَظِيمٌ. لَا: زَائِدَةٌ لِلتَّأْكِيدِ. خِلَالٌ: مَعْطُوفٌ عَلَى بَيِّنَةٍ. وَخَبَرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيِّنَةٌ وَلَا خِلَالٌ مَوْجُودَانِ.

این چنین نیز می توان اعراب کرد: لَا: نَافِيَةٌ. بَيِّنَةٌ: مُبْتَدَأٌ. وَ: حَرْفٌ عَظِيمٌ. لَا: زَائِدَةٌ لِلتَّأْكِيدِ. خِلَالٌ: مَعْطُوفٌ عَلَى بَيِّنَةٍ. وَخَبَرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيِّنَةٌ وَلَا خِلَالٌ مَوْجُودٌ. وَجُمْلَةٌ: لَا خِلَالٌ، مَعْطُوفٌ عَلَى: لَا بَيِّنَةٌ.

ب) فتح: لَا بَيِّنَةٌ وَلَا خِلَالٌ

اعراب آن: لَا: نَافِيَةٌ. بَيِّنَةٌ: مُبْتَدَأٌ. وَخَبَرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا بَيِّنَةٌ مَوْجُودٌ. لَا: نَافِيَةٌ لِلْجِنْسِ. خِلَالٌ: اسْمُهَا، وَخَبَرُهَا مَحذُوفٌ تَقْدِيرُهُ: لَا خِلَالٌ مَوْجُودٌ. وَجُمْلَةٌ: لَا خِلَالٌ، مَعْطُوفٌ عَلَى: لَا بَيِّنَةٌ.